

Фондация "Проф. д-р Велеслав Гаврийски" е учредена на първи април 1997 г. в гр. София. Нейн патрон е ученият, педагогът и основателят на научната школа по застраховане в България, на едноименната университетска специалност (1948 г.) и катедра (1949 г.) във Висшето търговско училище (понастоящем Стопанска академия "Д. А. Ценов") Свищов. Проф. д-р В. Гаврийски е автор на първия академичен учебник по "Теория на застраховането" (1953 г.), "Организация и планиране на застраховането" (1955 г.), "Застрахователно право" (1956 г.), "Презастраховане" (1963 г.).

В своята дейност Фондацията се ръководи от желанието да обединява усилията и интересите на институциите и специалистите в областта на застраховането, социалното и здравното осигуряване с цел съхраняване и развитие на националните традиции в бранша, за популяризиране на добрите практики в застраховането и осигуряването, за обучение, квалификация и специализация на персонала на дружествата, за финансово и организационно подпомагане учебната и научно-приложната дейност в университетското образование.

През изтеклия, макар и кратък период Фондацията инициира издаването на фундаментални академични учебници по застраховане, изготвянето на документални филми "История на застраховането в България" и "Академията" по повод 65-та годишнина на Стопанска академия Свищов, излъчени по Канал 1 на БНТ, организирането на ежегодни конференции, кръгли маси и диспути, спонсорирането на талантливи студенти за бъдеща реализация в застраховането и осигуряването.

В изпълнение на мисията на Фондацията от 1999 г. се присъжда националният приз "За цялостен принос в развитието на българското застраховане" на всепризнати специалисти с висок професионален, административен и управленски опит - Георги Абаджиев, Лука Доков, Димитър Попов, Симеон Симеонов, Йордан Генчев, д-р Борис Керемедчиев, доц. д-р Йото Йотов, Румен Янчев, проф. д-р ик. н. Нено Павлов, Надежда Вънтова, Ася Аксентиева, Димитър Желев, Атанас Табов, проф. д-р Янаки Андреев, д-р Клаус Юнкер, Светослав Рачев, Борислав Михайлов, д-р Никола Абаджиев.

Фондацията осъществява активно сътрудничество и партньорство със застрахователните и осигурителните дружества, с публични институции, с национални и чуждестранни университети, с неправителствени организации и структури на Европейския съюз.

Фондация

"ПРОФ. Д-Р ВЕЛЕСЛАВ ГАВРИЙСКИ"

ЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯТ И ОСИГУРИТЕЛНИЯТ ПАЗАР: ВЕЛНОСТИ, ВИЗИЯ, ОЧАКВАНИЯ И ПРИОРИТЕТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОМЯНАТА

Авангард Прима

София

2012

ФОНДАЦИЯ "ПРОФ. Д-Р ВЕЛЕСЛАВ ГАВРИЙСКИ"

гр. София 1504, ул. "Екзарх Йосиф" №80
тел./факс: 02 / 846 72 54; e-mail: azbb@techno-link.com

Носители на националния приз на Фондацията „За цялостен принос в развитието на застраховането“ и статуетката на богинята на победата „Нике“:

- 1999 г. – Георги Абаджиев
- 2000 г. – Лука Доков
- 2001 г. – Димитър Попов
- 2002 г. – Йордан Генчев и Симеон Симеонов
- 2003 г. – доц. д-р Йото Йотов и д-р Борис Керемедчиев
- 2004 г. – Румен Янчев и проф. д-р ик. н. Нено Павлов
- 2005 г. – Надежда Вънтова
- 2006 г. – Ася Аксентиева
- 2007 г. – Димитър Желев
- 2008 г. – Атанас Табов и проф. д-р Янаки Андреев
- 2009 г. – д-р Клаус Юнкер – Германия
- 2010 г. – Светослав Рачев
- 2011 г. – Борислав Михайлов
- 2011 г. – д-р Никола Абаджиев

Съдържание

ВСТЪПИТЕЛНО ДУМИ	11
проф. д-р ик. н. Нено Павлов, Председател на УС на Фондация „Проф. д-р Велеслав Гаврийски“	
ПРИВЕТСТВИЕ.....	13
Стоян Мавродиев, Председател на Комисията за финансов надзор	
ПЛЕНАРНИ И СЕКЦИОННИ ДОКЛАДИ	
проф. д-р ик. н. Нено Павлов, председател на УС на Фондация „Проф. д-р Велеслав Гаврийски“ Европейският подход за модернизирването на пенсионните системи	15
проф. д-р ик. н. Стати Статев, ректор на УНСС, член на УС на БНБ Икономическо развитие на България: 1991-2010 г.	25
Румен Георгиев, председател на УС и Изпълнителен Директор на ЗАД „Армеец“ Кризата и усъвършенстването на организацията на застрахователните бизнес-процеси.....	36
доц. д-р Георги Николов, ВУЗФ и Димана Ранкова, заместник-председател на КФН, ръководещ управлението „Надзор на инвестиционната дейност“ Оценка на развитието на националния капиталов пазар	40
Георги Тодоров, изпълнителят директор на ПОАД „ЦКБ Сила“ Предизвикателства пред капиталовите пенсионни схеми в България	52
Борислав Богоев, заместник-председател на КФН, ръководещ управление „Застрахователен надзор“ Задължителна застраховка „Гражданска Отговорност“ на автомобилистите.....	60
Антония Гинева, член на КФН Защита на потребителите - стратегически приоритет на Комисията за финансов надзор.....	66
Мария Христова, актюер в КФН, началник отдел „Анализ и оценка на риска“, управление „Осигурителен надзор“ Пенсионните фондове в България - развитие и резултати по време на криза.....	71

Теменуга Ненова, Изпълнителен Вицепрезидент на „Алианс България Холдинг“ и заместник-председател на УС на ЗАД „Алианс България“, заместник-председател на Фондация” Проф.д-р Велеслав Гаврийски” Опасности пред застрахователния бизнес в България - 2011 г.....	85
проф. д. э. н. Л. А. Орлянюк-Малицкая, заведующая кафедрой „Страховое дело”, Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации Приоритетные направления развития страхового рынка России на современном этапе	92
проф. д-р Йордан Христосков, зам. ректор на ВУЗФ Развитие на социалното осигуряване в България и промените в макроикономическата среда (емпиричен анализ 1990 – 2010 г.)	101
проф. д-р Любомир Стефанов, УНСС, катедра „Човешки ресурси и социална защита” Системните грешки на осигуряването в България - последствия и възможности за развитие.....	109
проф. д-р Евгения Делчева, УНСС, катедра „Публична администрация и регионално развитие” Антикризисни политики и задължителното здравно осигуряване в България	117
проф. д-р ик. н. Диана Иванова, главен секретар на Фондация „Проф.д-р Велеслав Гаврийски” Застрахователната култура в България: същност, динамика, проучване	125
проф. д-р ик.н. Марин Нейков, УНСС Качество на обслужване и конкурентоспособност в застраховането при използване на съвременни информационни технологии	137
доц. д-р Иванка Данева, Изпълнителен директор на ПОК „Съгласие” Някои аспекти на гарантираната доходност в контекста на дефинираните вноски.....	146
Зоя Славова, началник отдел „Анализ и стратегическо планиране” НОИ Развитие на осигурителната система с включване на дългосрочната грижа за недееспособни пенсионери в ДОО	152
доц. д-р Йото Д. Йотов Предпоставки за управление на промяната в застрахователното дружество.....	163

доц. д-р Александър Костадиновски, Икономически университет „Гоце Делчев”, гр. Щип, Р Македония Концепция за обединяване на риска в здравното осигуряване.....	175
ас. Благица Йованова, Икономически университет „Гоце Делчев”, гр. Щип, Р Македония Маркетингът като основа за подобряване на пазарния дял, финансовата стабилност, конкурентоспособността и качеството на обслужване на осигурителното дружество	182
доц. д-р Ирена Мишева, декан в ВУЗФ Застрахователната култура – индикатор за състоянието на застрахователния бизнес в България	189
доц. д-р Радослав Габровски, Стопанска академия „Д. А. Ценов” - Свищов Процесната организация в застрахователното дружество	196
доц. д-р Людмила Векова, Икономически социален съвет Приоритетите на стратегията „Европа 2020 - предизвикателства пред системата на социалното осигуряване в България	207
д-р Юрий Тодоров, Председател на Асоциация за застрахователна сигурност Някои проблемни аспекти на полицата и стикера по застраховка „Гражданска отговорност”	216
гл. ас. д-р Ралица Пандурска, УНСС, катедра „Човешки ресурси и социална защита” Инвестиране на средствата на частните пенсионни фондове в инфраструктурни проекти - нови алтернативи в посткризисното развитие на допълнителното пенсионно осигуряване в България.....	220
гл. ас. д-р Силвия Пантелеева, Стопанска академия „Д. А. Ценов” - Свищов, катедра „Застраховане и социално дело” Състоянието на публичното пенсионно осигуряване в България в условията на икономическа криза и демографски сътресения	227
гл. ас. д-р Стоян Киров, Икономически университет - Варна, катедра „Финанси и кредит” Кризисно облагане на застрахователния бизнес в следкризисния период.....	239
гл.ас. д-р Жеко Милев, УНСС Рисковете за осигурените лица във фазата на изплащане на пенсии от пенсионни схеми с предварително дефинирани вноски и възможности за тяхното минимизиране.....	244

ас. Станимир Андонов, ВУЗФ Приложение на многомерното скалиране като инструмент на маркетинговите изследвания в застраховането.....	251
ас. Румяна Стоянова, Медицински университет - Пловдив, катедра „Здравен мениджмънт, икономика на здравеопазването и обща медицина” Медицинските грешки – допълнителни разходи за здравноосигурителните компании или нова ниша за застрахователният пазар в България	259
д-р Васил Владимиров, член на УС на Фондация „Проф.д-р Велеслав Гаврийски” Пенсионната система в кризата и след това	266
Костадин Пеев, Председател на УС на АЗББ Реалности и предизвикателства пред застрахователното посредничество в Република България	278

Всички материали се публикуват под условие, че авторите носят отговорност за прецизността и достоверността на своите тези и публично изнесената информация.

МАРКЕТИНГЪТ КАТО ОСНВА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ПАЗАРНИЯ ДЯЛ, ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ, КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА И КАЧЕСТВОТО НА ОБСЛУЖВАНЕ НА ОСИГУРИТЕЛНОТО ДРУЖЕСТВО

ас. Благица Йованова*
доц. д-р Александър Костадиновски*

1. Въведение

Пенсионното осигуряване е един от секторите, които сериозно пострадаха от настоящата финансова криза. Причините са многобройни – спад в доходите, наличие на висок процент сива икономика, ниска осигурителна или финансова култура, дългови кризи, проблеми в демографската структура, миграция и други. Всичко това налага преразглеждане на начина на управление на частните пенсионно – осигурителни дружества, като един от аспектите, по които следва да се работи е преориентацията на маркетинговата им дейност. Тезата на настоящия доклад е, че подобряване на маркетинговата дейност на осигурителните дружества е начин те да придобият по – висока стабилност и защитеност от рискове, в това число – и системен риск, да подобрат имиджа си и да повишат популярността на дейността си сред основните ползватели на техните услуги.

В доклада ще се изложат някои основни идеи, свързани с възможността на комуникацията, като основен елемент на маркетинга за подобряване на дейността, пазарния дял, конкурентоспособността на пенсионно – осигурителните дружества в България.

1. Обща среда за развитие на осигурителните дружества в България

Въпреки че, пенсионно – осигурителната реформа започна в България преди много повече от десетилетие, то и до сега съществуват редица проблеми, които все още не са решени. Част от тези проблеми могат да се опишат както следва:

- първо, сравнително ниската осигурителна и изобщо финансова култура на българското население;
- второ, нерешените и до момента въпроси, свързани с инвестици-

* Авторът е академичен преподавател в Икономически факултет, Университет „Гоце Делчев“, Щип, Република Македония. blagica.jovanova@ugd.edu.mk

* Авторът е академичен преподавател в Икономически факултет, Университет „Гоце Делчев“, Щип, Република Македония. aleksandar.kostadinovski@ugd.edu.mk

онната политика на осигурителните дружества;

- наличие на висок процент сива икономика, което безспорно действа в ущърб на осигурителните дружества;
- липса на регулярни данни, свързани или ориентирани към настроенията или намеренията на бизнеса и отделните лица за закупуване на осигурителни пакети и продукти;
- липса на адекватен измерител на качеството на услугите на осигуряването;
- и не на последно място – кризата, която сериозно разклати финансовите устои на осигурителната система в България и ЕС.

На този фон, както и имайки предвид демографския срив в България, нарастващата безработица, ниските доходи, следва да се посочи, че осигурителната система, респективно – осигурителните дружества в страната се отличават с работа в нестабилна среда, при това – изложена на системен риск¹, при това – с липса на адекватна визия за развитието на системата.

2. Подобряване на общата изследователска дейност на осигурителните дружества, като начин за увеличаване на финансовата им стабилност

Осигурителните дружества трябва да преразгледат пенсионното осигуряване на работниците с нетипични професии и на самонаетите лица, за да улеснят техния достъп до задължителните и допълнителните пенсионни схеми.

Например някои страни (между които и България), в които връзката между вноски и плащания е много силна, позволяват на хората да придобият пенсионни кредити (стаж) за периоди на краткосрочни договори и почасова работа, също както и за известно прекъсване на трудовата кариера с цел отглеждане на дете, гледане на възрастен болен, образование или безработица.

Целта в случая е тези краткосрочни периоди да се комбинират с периодите на трайна активност така, че като цяло да не се стигне до диспропорции в правото им на пенсия. На фона на всеобщата тенденция към снижаване на бъдещите пенсионни плащания от разходопокривните схеми някои страничленки повишават осигурителните кредити за отглеждане на дете. В тази област е трудно да се достигне до предложение за подобрене, но това може да доведе до напрежение между стимулите за придобиване на оригинални пенсионни права чрез платена заетост и признатия неплатен стаж.

Каква обаче е ролята на маркетинга в случая?

Чрез прилагане на методите на маркетинговото изследване и на сканиране на околната среда, осигурителните дружества могат да отчитат промените в околната среда, да се приспособяват спрямо тях, да установяват контакти и по

¹ Brunnermeier, M., etc, Modeling and Measuring Systemic Risk, October 15, 2010, http://www.aeaweb.org/econwhitepapers/white_papers/Lars_Hansen.pdf, sited 26 Oct 2011

възможност да въздействат върху тях съобразно своите интереси.²

Осигурителните дружества могат да използват преди всичко методът на наблюдението и регистрирането на данните. А анализът на маркетинговата среда включва процесите на обработване, оценяване и интерпретиране на събраната информация. Чрез анализа на околната среда се прецизират във възможно най-голяма детайлност, предимствата и ограниченията, които идват от нея. За ефективно управление трябва да се отделят онези въздействия, които са критични. На тази основа да се използват по-добре благоприятните възможности, и да се избегнат неблагоприятните ограничители. Целта тук е да се определят конкретните състояния и тенденции на изменение на околната среда и те да се използват в интерес на осигурителната организация.

3. Подобряване на отношенията с бизнеса

Бизнесът има няколко основни характеристики, свързани с осигуряването:

- социалната фирмена политика, влияеща активно върху държавната социална политика и личния избор на работещите.
- развитието на отношенията между капитала и труда (социалния капитал)
- непрекъснатото развиващата се децентрализация на системата на управление и социално осигуряване (пенсионно и здравно);
- намаляване на отрицателните последици от промените, свързани с новите форми на организация на труда и осигуряването, на управлението и структурата на икономиката в страната;
- решаване на проблемите, възникващи във взаимоотношенията между различните субекти – държава, общество, отделни социални групи и домакинства;
- активната роля на бизнеса в подобряване на окръжаващата среда и благоприятните условия на бит и почивка – вътрешна фирмена политика и външна фирмена политика – спонсориране на различни образователни, екологични, културни и други прояви;
- политика насочена към трудещите се – създаване на възможности за интеграция на личността в трудовия колектив и социалната общност, в която живее.
- дългосрочна политика за създаване на градивни взаимоотношения между фирмата и работещите в нея.³

Всички бизнес формирания, ползващи наеман труд са задължени по законов ред да заплащат за съответните лица осигурителните им вноски по за-

дължителното и допълнителното пенсионно и здравно осигуряване. Тази роля се свързва със социалното солидарно осигуряване като система за разпределение на доходите между различни бивши и настоящи работещи във фирмата лица с цел осигуряване на социална защита и солидарност между тях.

Тук съществена роля играе фирмената култура и прозрачност, отнасяща се преди всичко към точно и ясно деклариране на доходите, избягване на наемането на работещи без сключени договори, изплащане на пълните размери на осигуровките и т.н.

Всеки опит за нарушение на тази функция води до изкривяване на принципите на солидарност и навлизане в сферите на „сивата икономика“. Осигурителната вноска, плащана от бизнеса се признава за разход за осъществяване на дейността на фирмата, а частта плащана от осигуреното лице се приспада от brutното му трудово възнаграждение преди облагането му с данък. Ролята на мениджърите на фирмата и преди всичко тези, които се занимават с човешките ресурси е да информират работещите за това, като създават механизми за повишаване на осигурителната култура на работещите и избягват отклоняването от предписаните правила.

От своя страна, ако осигурителните дружества повишат своя диалог с бизнеса, то те ще могат да:

- подобрят културата в областта на доброволното осигуряване, като се обяснят предимствата и ползите от него за постигане на допълнителна сигурност и удовлетвореност на работещите, както и повишаване на мотивираността им за участие в този вид осигуряване;
- ще могат да научат проблемите, свързани с осигуряването и осигурителните вноски за бизнеса, като доколкото това зависи от тях биха могли да съдействат за премахването на тези проблеми;
- ще могат да съдействат за подобряване на ролята на бизнеса в повишаване на мотивацията и лоялността на работещите, повишаване на социалната им ангажираност и подпомагане на работещите при възникване на определени социални и здравословни проблеми; осигуряване на организационни и финансови форми за задоволяване на потребностите при намаляване или частична загуба на доход, здраве, необходимост от възстановяване и почивка и други.

В този смисъл, осигурителните дружества имат възможност – чрез собствените си специалисти да провеждат семинари и други разяснителни кампании за:

- социалната политика на държавата, проблемите и промените, които се провеждат в съответните системи;
- цялото социално осигурително (пенсионно и здравно законодателство);
- данъчното законодателство;
- теорията и практиката на осигуряването в страната;

² Младенова, Г., Маркетингово планиране, Стопанство, София, 2006, с 51

³ Салчев, П., Л. Георгиева, Принципи и практики в здравното и пенсионно осигуряване. София, 2008, с 175-178

- потребностите, нагласите и мотивацията на персонала – използване на различни методи за изследването им;
- социалната политика на съответната фирма – планове, бонуси, програми, методи за привличане и мотивиране на персонала, осигурителна култура – начини за въздействие.

От своя страна, това ще доведе до разпознаване на марката или името на съответното дружество, което провежда кампанията, както и ще се разяснят проблемите на бизнеса по отношение на доброволното или частно ориентираното осигуряване. При наличие на подобни данни, самите осигурителни дружества ще могат да работят за отстраняване на нередностите и проблемите, респективно за подобряване на качеството на обслужване (например – по ефективно използване на интернет каналите) и съответно да постигнат стабилност на пазара на осигурителни услуги.

4. Комуникация и отношения с публичните органи

Разбира се, осигурителните дружества осъществяват съществена комуникация с публичните органи на страната. Тази комуникация е най-вече по повод на дейността им – финансова, оперативна и инвестиционна. Следва обаче да се посочи, че от маркетингова гледна точка, комуникацията и отношенията с публичните органи могат да имат съществено значение за подобряване на общото състояние на дейността на осигурителните дружества и осигурителната система в страната. Какво се има предвид?

Както е добре известно, основна роля в регулаторната дейност по отношение на осигуряването принадлежи на държавата: Освен общите схеми, обвързани с доходите, съществена роля за намаляване на риска от бедност при възрастните хора играе и осигуряването от системата на гарантирани минимални доходи за тях. Докато много реформи могат да намалят средното ниво на пенсиите, в рамките на ЕС, страните-членки обръщат внимание на гарантирането на един сносен минимум за всички. Някои страни осъществиха реформи в тази област, които се дължат на нарастващи нива на изплащаните пенсии, улесняване на достъпа до пенсионни плащания или заместване на съществуващите плащания с други системи.⁴ В България, за подобни реформи само се говори. В този смисъл, възможно е, осигурителните дружества да иницират подобен диалог с държавата чрез използване на законови средства – например – лобиране, използване на методите на публичността – конференции, издания, изследвания и други маркетингови и комуникационни средства.

Основното, за което следва да се застъпват самите дружества са ня-

⁴ Благойчева, Хр. Пенсионното осигуряване в Европейския съюз – между отговорността и свободата. Във Финансови измерения на икономическата свобода. Стено, Варна, 2009, с 457- 482

кои от следните условия на реформиране на осигурителната система:

- въвеждане на минимални пенсии в доходообвързаните пенсионни системи, които зависят от вноските през трудовия живот. Това често предполага силна степен на солидарност. Получават се при един сравнително нисък праг на години на осигурително участие и впоследствие са почти универсални в пенсионното си покритие. От своя страна, засилената степен на солидарност при всички случаи ще подобри финансовото състояние на осигурителните дружества;

- еднакви пенсионни плащания за всички възрастни хора, като критерий за получаването е те да са били жители на страната за определен период от време. От своя страна, това ще даде възможност на осигурителните дружества да планират разходите си, съобразно демографската картина в страната;

- отделни плащания за социално подпомагане, които обикновено се изплащат на тези, които не отговарят на критерия за жителство или получават твърде малки плащания от общата система и имат много малък или нямат друг доход през пенсионната си възраст. Те се плащат, за да се осигури на индивидите едно базисно ниво на адекватен жизнен стандарт и обикновено съответстват на определен процент от минималната пенсия или минималния доход за страната. Това пък, ще подобри общия имидж на дружествата.

Тук следва да се посочи, че е трудно да се прецени бъдещото значение на ролята на осигуряването на минималните доходи, тъй като в следващите десетилетия се очакват противоречиви тенденции: ще продължи изплащането по нови и нови пенсионни схеми и нарастването на участието на жените в работната сила; ще се развият ефектите вследствие на минали нива на безработица и увеличение на частичната заетост; ще се прояви ефектът на последните реформи (който често се свързва с намаляване на нивата на изплащаните пенсии). Нормата на заместване на дохода значително ще изостане от общата еволюция на доходите, отчасти като резултат от правилата за индексирание, включително онези, повлияни от автоматичните компенсационни механизми. Така или иначе обаче, засиления диалог между държавата и между осигурителните дружества е предпоставка за подобряване на финансовото им състояние, разбира се – при инициирани срещи с представители на публичния сектор, изреждане на проблемите, пред които са изправени осигурителните дружества, както и изтъкване на ролята на партньорството за подобряване на модела на осигурителната система в България.

Заклучение

Съвременните осигурителни дружества са изправени пред редица проблеми: въвеждането на по-голяма гъвкавост при възрастите за пенсиониране при задължителните пенсионни схеми, развитието на по-близка връзка между вноски и плащания, така както и развитието на частно управляваното пенсионно осигуряване общо ще доведе до по-голям и по-комплексен избор за бъдещите

бенефициенти. Наред с това, не бива да се пропускат и проблемите, които настоящата криза донесе на осигурителните дружества като ги постави пред бенефициенти със силно намалели доходи, висока безработица, съществен риск, ограничения пред инвестиционната дейност и високо ниво на сива икономика. Всичко това изисква нов подход към дейността, управлението и маркетинга на пенсионно – осигурителните дружества. Нещо повече, те не бива да забравят, че новите структури за предлагане на труд изискват адаптивни пенсионни системи. Заради нарастването на участието в труда и обществените промени все повече хора няма да следват стандартния модел на кариера – заетост през целия си трудов живот на пълно работно време. Смяната на професията и преминаването на непълно работно време, както и развиването на собствен бизнес са все по-често срещани явления. Тези тенденции обуславят необходимостта от приспособяването на осигурителните системи, така че да окуражават активността и да осигуряват адекватни пенсионни права за всички.

В този смисъл, осигурителните дружества трябва да:

- повишат комуникацията си с бизнеса, като разяснят предимствата на допълнителното осигуряване, както и възможността на бизнеса да изпълзва това осигуряване като мотиватор;

- да подобрят и комуникацията си с публичната власт – като основен регулатор на осигурителната система и като законодател. Използването на метода на лобирането, иницирирането на реален диалог с публичната власт и структурирането и излагането на отделните проблеми, които съществуват пред осигуряването са фактори, които биха подобрили състоянието на осигурителните дружества, още повече като се има и предвид, че държавата е силно заинтересувана от създаването на адекватна, гъвкава и добре защитена от рискове осигурителна система;

- прилагат маркетингови методи в дейността си за привличане на отделните лица, които да използват услугите на осигурителните дружества – например – прилагането на осигурителни пакети за определен тип професии, въвеждане на системи бонус – малус и други.

Библиография

1. Благойчева, Хр. Пенсионното осигуряване в Европейския съюз – между отговорността и свободата. Във Финансови измерения на икономическата свобода. Стено, Варна, 2009, с 457–482

2. Младенова, Г., Маркетингово планиране, Стопанство, София, 2006

3. Салчев, П., Л. Георгиева, Принципи и практики в здравето и пенсионно осигуряване. София, 2008

4. Brunnermeier, M., etc, Modeling and Measuring Systemic Risk, October 15, 2010, http://www.aeaweb.org/econwhitepapers/white_papers/Lars_Hansen.pdf, sited 26 Oct 2011